The Surroundings of the Church of St. Peter and St. Paul in Vilnius

During the exploratory excavations at 1 Antakalnio Street in Vilnius, 3 trenches covering 39.3 m^2 in total were excavated in the vicinity of the Church of St. Peter and St. Paul (Fig. 1). A field survey was also carried out, covering 19 m^2. Trench 1 revealed a cultural layer, 1.7–2.5 m thick, with potsherds from the 17th–18th centuries. Twenty fully or partially preserved inhumations were discovered (Fig. 4). Graves without grave goods were dated to the 17th–18th centuries. The fill of graves 1 and 5 contained two copper alloy plates from a headband from the 13th–14th centuries (Figs. 2, 3). Grave 16 on the lower horizon yielded a 14C date of 1478–1639 cal AD.

The cultural layer recorded in trench 2 was 0.9–2.2 m in thickness and contained potsherds from the 17th–18th centuries and 16th-century coins. Twelve fully or partially preserved inhumations were discovered. The graves date to the 16th–17th centuries. Graves 24, 29, and 30 contained 16th-century grave goods (rings, coins of Sigismund II Augustus).

The cultural layer in trench 3 measured 30–50 cm in thickness and contained 17th-century finds and some potsherds belonging to the Brushed Pottery culture (1st millennium BC –2nd century AD). Five inhumations (graves 33–37) were found in 3 burial pits. Based on grave goods, graves 33–34 were dated to the 14th–15th centuries (Fig. 5). Grave 34 was dated to 1283–1396 cal AD, grave 37 – 1302–1411 cal AD.

Liudvikas Vasiliauskas,
Justinas Račas, Zenonas Baubonis

Kapinės Vilkijoje Kauno gatvėje

2023 m. pradėtas Kauno gatvės Vilkijoje (Kauno r., Vilkijos sen.) kapitalinis remontas. Gatvė patenka į saugomas Vilkijos miesto istorinės dalies (UK 17123), Vilkijos senojo miesto vietos (UK 23759) dalis. Gatvės dalyje tarp Vydūno ir Vytauto gatvių išlikusios kapinės senosios Vilkijos bažnyčios buvusiame šventoriuje. Todėl šioje dalyje buvo atlikti detalieji tyrimai.

1991 m. archeologinius tyrimus vykdė E. Ivanauskas. Tyrimų metu aptikta degintinių žmonių kaulų, tačiau jų datavimas neaiškus, nes nebuvo aptikta įkapių, tyrėjas juos identifikavo kaip XVII a. vidurio–XVIII a. pradžios karų ir epidemijų aukas, kurios buvo sudegintos. Šalia buvusios sinagogos pastatų aptikta III–IV a. datuojama vaikiška juostinė apyrankė ir kitos apyrankės fragmentas (*ATL 1990 ir 1991 metais*, 1992, t. II, p. 22–24).

2010 m. Kauno gatvėje klojant nuotekų trasą archeologinius tyrimus atliko M. Bertašius. Remiantis jo tyrimais ir buvo nustatytas detaliųjų tyrimų poreikis. Tyrimų metu ištirtas 105 m^2 plotas. Šurfuose visame gatvės tirtame plote archeologiškai vertingo kultūrinio sluoksnio aptikta nebuvo. Fiksuotos vietos, kuriose susidariusios vandens išgraužos, tai leidžia daryti išvadą apie stiprią šlaito eroziją iki šioje vietoje įrengiant akmenimis grįstą gatvę. XX a. 4 dešimtmetyje gatvė rekonstruota, atkarpa nuo Bažnyčios iki Pirties gatvių sankryžos ir žemiau jos nusklęsta arba nukasta padarant gatvę ne tokią stačią. Atkarpoje nuo sankryžos su Vytauto gatve maždaug iki pusės skvero fiksuoti stipriai apardyti 23 kapai (du iš jų sankaupos), datuojami XVII–XVIII a. Kapai siejami su šioje

1 pav. Suvestinis tyrimų planas: 1 – 2023 m. tyrimų vieta; 2 – 2010 m. M. Bertašiaus tirtas plotas; 3 – kapo vieta ir numeris; 4 – 2016 m. J. Dobeikienės tyrimų vieta; 5 – kelio zonoje aptiktų XVII–XVIII a. kapinių riba; 6 – spėjama II–VI a. kapinyno zona. J. Račo brėž.

Fig. 1. Area plan: 1 – 2023 excavation area; 2 – excavations by M. Bertašius in 2023; 3 – grave locations and IDs; 4 – excavations by J. Dobeikienė in 2016; 5 – the boundary of the churchyard cemetery (17th–18th century) in the reconstruction area; 6 – estimated extent of the ancient burial ground (2nd–6th century).

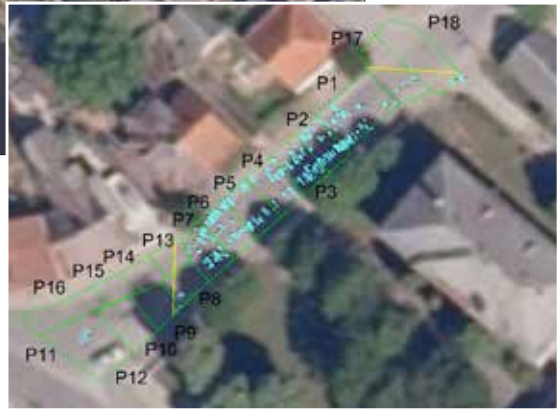

2 pav. Perkasų planas. J. Račo brėž.

Fig. 2. A plan of the trenches.

vietoje stovėjusia Vilkijos senąja bažnyčia ir palaidojimais jos šventoriuje. Kapai fiksuoti 1,1–1,4 m gylyje. Pačioje gatvės pradžioje, sankryžoje su Vydūno alėja, kapų nebuvo aptikta, jie tęsiasi maždaug iki skvero centrinės dalies (*KPC PB*, f. 39, ap. 1, b. 3045).

2016 m. J. Stankevičiūtė-Dobeikienė vykdė tyrimus Vydūno g. 19, čia seno pastato vietoje buvo ketinama statyti naują gyvenamąjį namą. Nemuno Š krante buvo ištirtas 111,75 m^2 dydžio plotas. Tyrimų metu iš viso aptikti 4 kapai: vienas iš jų degintinis (1), likusieji – griautiniai. Tik kapuose 2 ir 4 aptikta įkapių. Vienintelį kapą 2 galima tiksliau datuoti: pagal lankinę lenkta profiliuota kojele segę jis datuojamas V a. II puse–VI a. I puse (*LIIR*, f. 1, b. 8392).

Vilkijos miestelis minimas nuo 1426 m. 1450 m. buvo muitinė. Nuo 1486 m. Vilkijos valsčius, nuo 1512 m. – miestas. XVI a. I pusėje pastatyta pirmoji bažnyčia. 1529–1567 m. Vilkija minima Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės neprivilegijuotųjų miestų sąraše. Vilkija nukentėjo per XVII a. vidurio ir XVIII a. pradžios karus. 1792–1795 m. turėjo miesto teises. XIX a. viduryje vyko turgūs ir 4 prekymečiai, veikė pašto stotis, prieplauka, buvo 2 sinagogos. XIX a.–1948 m. Vilkija buvo valsčiaus, 1948–1950 m. – apskrities centras.

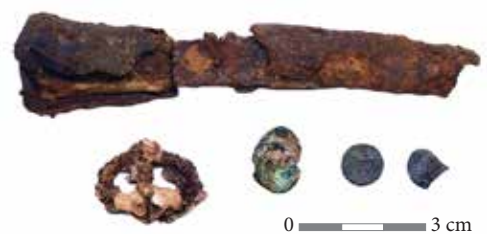

3 pav. Kape 142 aptikti radiniai: peilis, diržo sagtis ir monetos. J. Račo nuotr.

Fig. 3. Grave goods from grave 142: a knife, a belt buckle, and some coins.

Pirmoji Šv. Jurgio bažnyčia Vilkijoje pastatyta 1525 m. Ji buvo medinė ir stovėjo panemunėje (ten buvę profesinės mokyklos bendrabučiai ir garažai). 1542 m. Zigmanto Senojo privilegijoje pažymėta, kad bažnyčia „atkuriama". XVI a. pabaigoje ir XVII a. Vilkiją daug kartų siaubė gaisrai, bažnyčia buvo sudegusi, vėl pastatyta. Tik 1808 m. miestelio plane parodyta bažnyčia su bokšteliu ir koplyčia kapinėse. 1892 m. Vilkijos bažnyčia sudegė. 1901 m. pradėta statyti nauja mūrinė bažnyčia jau kitoje vietoje, ant kalno.

Vykdant šiuos tyrimus buvo ištirtas 702 m^2 plotas, fiksuoti 190 kapų (1, 2 pav.). Aptiktos buvusio šventoriaus kapinių Š ir P ribos. Kapai fiksuoti 0,7–1,3 m gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus. Kapų duobės viršutiniuose sluoksniuose neišsiskiria iš kitų sluoksnių, matomos tik karstų liekanų linijos, fiksuotos nuo 60–70 cm gylio. Kapų duobės aiškiai matomos tik pasiekus įžemį, kuris fiksuotas 0,9–1,3 m gylyje. Kadangi kapinės įrengtos kylant į viršų nuo pirmosios Nemuno terasos, jos buvo nuolatos plaunamos, ypač tai ryškiai matoma tirto ploto V dalyje, kur kai kurie kapai yra visai nuplauti, likę tik jų fragmentai. Greičiausiai dabartinė Kauno gatvės trasa susiformavo tik XIX a. pabaigoje, kai nustota laidoti kapinėse. Taip pat kapai labai apardyti klojant nuotekų trasą 2010 m. ir lietaus nuotekų trasą.

Perkasose 1–9 ir 17–18 fiksuotos buvusios kapinės. Kapai pagal jų inventorių datuojami XVI–XVIII a. (galbūt ir XIX a. pradžia), daugiausia randama monetų, taip pat peilių, sagtelių, smeigtukų, rečiau – apvarų ir karoliukų vėrinių (3 pav.). Tačiau daugiausia kapų be jokių įkapių. Kapai orientuoti galvomis Š–V ir V kryptimis. Kadangi laidota ilgą laiką, fiksuoti ir keli palaidojimo sluoksniai, kartais kasant kapo duobes suardomi ankstesni kapai. Žmonės laidoti lentiniuose karstuose, kurių medienos pėdsakai išlikę labai blogai, daugeliu atvejų fiksuota tik vinys ir lentos medienos pėdsakas, virtęs tamsesnių žemių ruoželiu. Lentos sukaltos kaltinėmis vinimis.

Kapinės buvusiame šventoriuje tęsiasi į V, R ir Š puses nuo dabar tirtos teritorijos, kapinių P riba eina maždaug ties perkasos 9 P riba. Patikslinti teritoriją R–V ir Š kryptimis būtų galima tik atlikus papildomus archeologinius tyrimus.

Į P nuo perkasos 9 ribos prasideda XVII–XVIII a. datuojamas archeologiškai vertingas kultūrinis sluoksnis. Archeologiškai vertingas kultūrinis sluoksnis, datuojamas XVIII a., fiksuotas perkasose 14–16. Jis plonėja Š kryptimi link kalno ir perkasos 13 vietoje visiškai išnyksta susimaišęs su virš jo esančiu XIX–XX a. sluoksniu. Perkasose 11 ir 16 buvo aptiktas XIX–XX a. datuojamo pastato pamato fragmentas. Šioje vietoje stovėjęs pastatas greičiausiai sudegė per 1936 m. gaisrą, po kurio buvo praplatinta gatvė. Pastato pamatas nebuvo griaunamas, jis yra giliau nei numatomas būsimos gatvės rekonstrukcijos projektinis gylis. Įgilinto pastato vietoje fiksuotas XVII–XVIII a. sluoksnis, kuriame aptikta gausiai koklių ir kitos keramikos.

Perkasoje 11 aptikti kapai 181–183 nesusiję su laidojimu šventoriaus teritorijoje, jie už šventoriaus P ribos yra nutolę 15 m atstumu į PV. Kapai sulaidoti eile vienas šalia kito identiška

orientacija. Aptiktos įkapės datuojamos III–VI a. (4 pav.). Pirminis paviršius šiek tiek žemėjo PV kryptimi link Nemuno. Fiksuojant šio sluoksnio lygį ir lyginant su fiksuotais kapų absoliučiais gyliais galima spėti, kad žmonės šiuose kapuose buvo palaidoti 60–70 cm gylyje nuo buvusio žemės paviršiaus. „Radiocarbon Vilnius“ laboratorijoje atlikus datavimus nustatyta, kad tyrimų metu aptikti kapai P dalyje yra datuojami 120–240 m. (1863±29) (FTNC–SR03–2) (kapas 181) ir 87–238 m. (1869±28) (FTNC–LC98–2) (kapas 183) (Račas J., Vasiliauskas L., Baubonis Z. Senojo ir vidurinio geležies amžiaus kapinynas Vilkijoje 2016 ir 2023 metų archeologinių tyrimų duomenimis, *Archaeologia Lituana*. Vilnius, 2023, t. 24, p. 34–48).

2023 m. tyrimų metu aptikti III a. datuojami kapai ir 2016 m. tyrimų rezultatai leido susidaryti platesnį vaizdą ir patvirtinti iki šiol tik nuotrupomis žinomas žinias apie šio laikotarpio kapinyną, buvusį Vilkijos miestelio dalyje aplink Vydūno alėją 12–26 ir 13–23 teritorijas (1 pav.). Vertinant dabartinį Nemuno upės vingį ir tai, kad pakrantėje taip pat buvo rasta šio laikotarpio radinių, galima daryti išvadą, kad dalis šio kapinyno buvo nuplauta upės srovės. Kita dalis suardyta statant pastatus ir tiesiant kelius, tačiau vis vien išlieka galimybė rasti ir daugiau šio laikotarpio palaidojimų. Radiniai perduoti VDKM.

The Cemetery on Kauno Street in Vilkija

Major reconstruction works commenced on Kauno Street in Vilkija (Kaunas district, central Lithuania) in 2023. Therefore, detailed excavations were carried out at the churchyard cemetery related to the old Vilkija church, situated on the section of Kauno Street between Vydūno Street and Vytauto Street.

Evidence of the former cemetery was found in trenches 1–9 and 17–18 (Figs. 1–2). Based

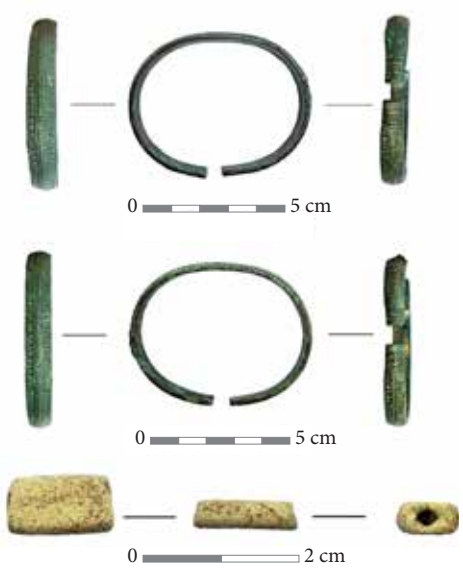

4 pav. 2023 m. aptikto kapo 181 įkapės: bronzinės trikampio pjūvio siaurėjančiais galais apyrankės ir kaulinis plokščias karolis. T. Lekavičiaus nuotr.

Fig. 4. Grave goods from grave 181: bronze bracelets with a triangular profile and tapered terminals, and a flat bone bead.

on grave goods, the graves date to the 16th–18th centuries (possibly also the early 19th century). Coins were the most common find, but there were also knives, brooches, pins (Fig. 3), and, occasionally, bracelets and beaded necklaces. However, most burials yielded no grave goods at all. The deceased were buried with their heads towards the NW and W. The cemetery had been in use for a long time, and the graves were arranged in layers, with some later burials cutting through earlier inhumations. The coffins were made of planks, as suggested by the presence of hand-wrought nails. The wood itself was poorly preserved, its presence inferred from strips of darker soil.

Graves 181–183 in trench 11, situated 15 m to the W of the churchyard boundary, were unrelated to the churchyard cemetery. They were

arranged in alongside each other, with identical orientations. The associated grave goods date to the 3rd–6th centuries (Fig. 4). The original surface gently sloped down to the SW, towards the River Nemunas. By comparing the elevation of the original surface and the depth of the graves in absolute terms, it was determined that the deceased were buried at a depth of 60–70 cm from the original surface. Samples dated at Vilnius Radiocarbon yielded dates of 144–238 AD (grave 181) and 120–240 AD (grave 183).

An archaeologically valuable 18th-century cultural layer was recorded in trenches 14–16. It tapered towards the hill to the N, and completely disappeared in trench 13, merging with the overlying deposits from the 19th–20th centuries. Partial foundations of a building from the 19th–20th century were unearthed in trenches 11 and 16. The building probably burnt down in 1936, and the street was widened in the aftermath.

Atas Žvirblys, Vismantas Muralis

Benediktinių vienuolynas Kaune

2023 m. liepos pabaigoje–rugpjūčio pradžioje buvo vykdomi žvalgomieji tyrimai Benediktinių g. 6, 8, 10 Kaune. Užsakovas UAB „Cedra“ suplanavo ir parinko vietas, kur reikia nustatyti bažnyčios pamatų konstrukcijos būklę, jų gylį. Taip pat numatyta tęsti šventoriaus tvoros tvarkybos darbus. Sklypai patenka į Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčios ir benediktinių vienuolyno statinių komplekso (UK 823) ir šventoriaus tvoros su vartais (UK 22364) teritorijas.

Nėra žinoma, kas fundavo Šv. Mikalojaus bažnyčią, tačiau, remiantis mūro ir architektūros formomis, teigiama, kad ji buvo pastatyta XV a. II pusėje. 1463 m. karaliaus Kazimiero Jogailaičio privilegijoje pažymėta, jog miesto riba buvo kalvos, vadinamos Antakalniu, šlaito apačioje. Į kalvą kylanti teritorija priklausė Šv. Mikalojaus bažnyčiai, prie jos 1624 m. įsikūrė benediktinių vienuolynas. Dabartinio Pakopų tako vietoje greičiausiai turėjo būti medinė miesto siena su Neries vartais. Bažnyčia ir vienuolynas XVIII a. aptverti mūro tvora. Išskirtinis jos akcentas – barokiniai vartai, kuriuos sudaro du tarpsniai. Apatinėje dalyje tarp dviejų menčių įkomponuota įėjimo arka, viršuje „karpyta“ barokui būdinga maniera.

Archeologiniai tyrimai sklype pradėti 2017 m. Tyrinėjimai atlikti prie tvoros ir klebonijos pamatų. Tyrimus vykdė M. Daubaras 2017 m. (*ATL 2017 metais*, 2018, p. 701), V. Muralis 2018 m. (*ATL 2018 metais*, 2019, p. 637), E. Songaila 2018 m. (*ATL 2018 metais*, 2019, p. 637), V. Muralis 2020 m. (*ATL 2020 metais*, 2021, p. 667) ir V. Muralis 2022 m. (*ATL 2022 metais*, 2023, p. 658). Archeologinių darbų metu aptikti XX a. II pusėje judinti grunto sluoksniai. Atliekant tyrimus kieme, sluoksniuose rasta pavienių žmonių kaulų. Paminėtinas atvejis, jog 1995 m. kovo 1 d., remontuodami vandentiekio trasą, šalia vienuolyno pastato, darbininkai iškasė vertingą XVI a. sidabrinių ir auksinių LDK bei Vakarų Europos valstybių monetų lobį ir jį pasisavino. Vėliau istorija garsiai nuskambėjo to meto spaudoje, buvo pradėtas teismo tyrimas, atliktos kratos. Spėjama, kad iš viso lobyje buvo ne mažiau kaip 16 monetų, iš jų tik 13 (8 auksinės, 5 sidabrinės monetos) pateko į dabartinio Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus numizmatikos skyrių. Lobis susidėjo iš LDK XVI a. II pusėje nukaltų (kontrasignuotų) sidabrinių monetų ir Vakarų Europoje XVI a. nukaltų auksinių monetų. Spėjama lobio paslėpimo data – XVI–XVII a. sandūra.